

HER ER DET **KØERNE,** DER **BESTEMMER**

”

Det inspirerede mig til tankerne om, at andre må kunne få glæde af at arbejde på denne måde, og derfor søgte vi penge til projektet.

Kan man leve af 30 køer og 40 hektar?

Ja, siger et innovativt makkerpar bag projektet LivSalling. En demonstrationsgård viser vejen frem for mindre, bæredygtige landbrug med plads til liv og forskellige kompetencer.

Skibe, vindmøller og efterskoleelever ...

Dét havde han erfaring med, Sven Irgens-Møller. Landbrug anede han intet om, og køer var han bange for. Indtil han og hans kone mødte ægteparret Ingrid Arnborg og Poul Pedersen, der driver et lille, økologisk landbrug i Salling og er medstiftere af Thise Mejeri. De blev venner, og da Poul senere skulle opereres, var der brug for hjælp i stalden.

- Så fandt jeg ud af, at det var hyggeligt og overskueligt. Vi malkede seks køer ad gangen, der var faste rutiner, fælles måltider og gæster, der kiggede forbi, forklarer Sven. Han var både dengang og nu leder af produktionshøjskolen Marienlyst i Skive.

Det her kan andre få glæde af

Interessen for landbruget spirede, og det samme gjorde tanker om at kopiere landbrug i en mindre skala men med overskud – både økonomisk og socialt. Særligt fordi Ingrid og Pouls regnskaber faktisk viste, at det kan lade sig gøre at leve af et lille, økologisk landbrug med 30 køer og 40 hektar. Og det endda med sorte tal på bundlinjen og råd til fin bil, rejser og fast afløser.

- Det inspirerede mig til tankerne om, at andre må kunne få glæde af at arbejde på denne måde, og derfor søgte vi penge til projektet her. Vi vil simpelthen kopiere driften af gården med samme økonomi som Inger og Poul, og med samme strategi hvor vi investerer minimalt. Til gengæld vil vi ændre på arbejdsmængden, for vi er overbeviste om, at det også kan lade sig gøre, uden at man kommer til at slide sig i stykker, fortæller Sven.

Og både idéer og tal blev mere konkrete, da en rådgiver så konceptet igennem og blåstemplede økonomien.

Mere liv og mere natur i Salling

En støttebevilling på knap fem millioner kroner senere er der i dag godt gang i projektet LivSalling, hvor en demonstrationsgård udgør rammen for det første landbrug i det, der i projektmagernes drømme bliver til en mindre klynge på op mod 20 mindre landbrug i fremtiden. Målet er nemlig

at tiltrække nye landbrugere til området og på den måde skabe mere udvikling og liv i Salling – og samtidig skabe bedre betingelser for naturen. Planen er, at fonden LivSalling køber gårdene, og de nye landmænd forpagter jorden.

- Vi skal være dygtige til at holde udgifterne nede, og derfor er deleøkonomi også en væsentlig faktor her. Landmændene kan nøjes med en mindre traktor hver især og kan så være fælles om en større, ligesom de kan dele større maskiner som møgspredere, skårlæggere og pressere. Det sparer dem for virkelig mange penge, siger Sven.

På demonstrationsgården kan stuehuset i første omgang bruges som logi, mens interesserede familier giver landmandslivet og Salling en chance. Det er nemlig ikke kun landmænd i klassisk forstand, projektet henvender sig til. Derfor er der også mulighed for landbrugsfaglig sparring, og økologirådgiveren Thorkild Nissen er ansat som driftsleder.

Gennem 17 år i Økologisk Landsforening har han høstet et væld af erfaringer, hvor de bedste resultater bruges i en bæredygtig version i LivSalling-projektet.

Flytter køernes klimaaftryk

Når man driver landbrug, som folkene bag LivSalling gør det, er det meget enkelt: Der skal være så megen naturlighed som muligt. Og mindst mulig styring. Dyrene og naturen skal have lov til at bestemme selv.

Køer og marker nyder godt af holistisk afgræsning. Det betyder, at køerne hver dag bliver ført til et nyt område på marken hver dag og får frisk græs. Og græsset får herefter fred mellem 30 og 60 dage, inden køerne kommer på besøg igen.

- Køerne henter selv deres foder og leverer selv deres gødning, fortæller Thorkild Nissen og fortsætter:

- Græsset er højt, når køerne kommer på, og de bider ikke i bund. Så græsset er i fuld gang med fotosynese, dagen efter at køerne er lukket videre til næste fold.

Og netop køernes klimaaftryk har Foulum været forbi for at teste:

- Når vi gør det på den måde, mener vi, at vi kan lagre kulstof, så vi faktisk lægger mere ned i jorden, end køerne prutter. Hvis det er signifikant, burde vi kunne se det efter fire til fem år – ellers efter 10 år, når Foulum måler på resultaterne. Så hvem ved? Hvis det går, som vi håber, viser det sig måske, at holistisk afgræsset oksekød og mælk er mere klimavenligt end grøn salat, siger Thorkild.

Billig opstart, fleksibilitet og god dyrevelfærd

Også økonomisk er LivSalling-projektet bæredygtigt, og det er derfor overskueligt at komme i gang som ny landmand her. Et slag på tasken lyder på 600.000 for stald, kreaturer og hegn. Jorden forpagtes, man skal ikke købe dyre maskiner, og der er ingen dyre anlægsinvesteringer. Køer og kalve har adgang til mobile læskure og læsejl, og der er ikke traditionelle staldanlæg med masser af beton, mursten og stål.

Thorkild Nissen, økologirådgiver og driftsleder (tv) og Sven Irgens-Møller, projektleder (th) ved et af de mobile læskure.

- Det er en stor fordel, at det hele er så let og mobilt. Ingenting er støbt, og der er ingen rørføring. Det er let at etablere og sparer os for en masse penge, og det er lettere at få miljøtilladelser, fordi vi flytter hytterne og dermed gødningen rundt, forklarer Thorkild og supplerer med en anden fordel:

- Køerne malkes én gang, og det er cirka en times arbejde. Det betyder, at det er lettere at hjælpe hinanden, hvis der er fest, ferier eller andet, man også gerne vil. Kigger man på dyrevelfærden, mener Thorkild også, at projektet er i top:

- Køerne kælver ude i en træbevoksning eller under et læsejl. Og herefter går kalvene sammen med dem i op til en uge, inden køerne bliver malket første gang. Efter det går kalvene med koen i dagtimerne og for sig selv i en kalveflok om natten. Så både køer og kalve stortrives, både når de er sammen og hver for sig.

Her er der plads til alle

Men det er ikke kun den økonomiske og miljømæssige bæredygtighed, der er i top i LivSalling. Den sociale er også en stor del af det.

- Skiveegnen er affolket, og det bliver da meget sjovere at bo her, hvis vi på den her måde kan lave en klynge, der bidrager til det sociale, skaber dynamik og arbejdspladser og måske endda også giver muligheder for nogle af de udsatte unge fra produktionsskolen. Vi kan anerkende folk med forskellige roller og kompetencer – der er plads til alle, forklarer Sven, der sammen med Thorkild ser frem til at byde de første nye landmænd velkommen.

FAKTA

Demonstrationsgården er købt for 6 mio. kroner af LivSalling-fonden med Velux-fonden som garant. Gården er forpagtet til produktionshøjskolen.

Produktionshøjskolen Marienlyst er projektansøger og står for driften. Eleverne er med i det omfang, interessen er der.

Til at begynde med malkes der ikke, men der er købt ekstra kalve, så hver ko går med to kalve. Næste skridt er at bygge en mindre malkestald.

Deleøkonomi: Ingrid Arnborg og Poul Pedersen er med som inspiratorer og deler desuden vogn, græsrive m.m. med demonstrationsgården, så der er et mindre maskinfællesskab.

Tyrekalvene sælges til Thise Mejeri

Læs mere om projektet på livsalling.dk

